

arbejdelsen benyttet Materiale fra Samlingerne i Lund, Stockholm, Kristiania, Berlin og St. Petersburg.

Det Territorium, hvis Planter her ere behandlede, er det egentlige, arktiske Landomraade, altsaa Egnene Nord for Skovgrænsen; af rent praktiske Hensyn er dog hele Grønland medtaget, medens Island og den nordlige Del af den skandinaviske Halvø er holdt ude af Betragtning.

Alle, der har beskæftiget sig med arktisk Plantesystematik og Plantegeografi, har ved mangfoldige Lejligheder savnet en Sammenstilling som den foreliggende; Litteraturen var et frygteligt Uføre, der blev mere og mere ufremkommeligt for hver ny Expeditions-Beretning, der dukkede op. De to dygtige Botanikere, hvis kritiske Sans og gode Øjne ere vel kendte blandt

Fagmænd, er Borgen for, at „Flora arctica“ vil kunne gøre god Nytte ved fremtidige Bearbejdelser af nyt botanisk Materiale fra Polareggen. Heldigvis udkommer den paa Engelsk, saa at den kan læses og benyttes af alle.

Mange gode, ja ypperlige Habitusbilleder og analytiske Figurer af kritiske Former ledsage de klare og kortfattede Artsbeskrivelser. Af særlig Betydning er vistnok Behandlingen af Slægterne *Carex* (ved *Ostenfeld*), *Calamagrostis* og *Glyceria* (ved *Gelert*), indenfor hvilke der hidtil har hersket den ynkeligste Konfusion i den arktiske Litteratur.

Man vil i Fagkredse med Længsel imødesee Fortsættelsen: Dikotyledonerne.

N. Hartz.

Mindre Meddelelser.

Lhasa. I Anledning af, at der til Undertegnede er rettet Spørgsmaal om, hvorvidt Tibets Hovedstad Lhasa har været besøgt af Europæere, fremkomme følgende Oplysninger:

Lhasa har siden 1846, da den blev besøgt af de to Evro-pæere Huc og Gabet, ikke været besøgt af andre Evro-pæere (Petermanns Mitt. 1903 Hefte VII). En Byplan af Lhasa er bragt til Evropa af en indisk Pundit (Brahmin) (Se Petermanns Mitt. 1885 Tabel I), ligesom Billedet af det hellige Lamakloster Botala el. Bodala findes afbildet i større geografiske Haandbøger.

Forskellige Rejsende, saaledes Rockhill, Dutreuil de Rhins, Rijnhart og Sven Hedin have forsøgt at komme ind i Lhasa, men have alle fundet Dørene lukkede; idet Af-sendinge fra Lhasa allerede i stor Afstand fra Byen paa ret høilig Maade have anmodet dem om ikke at komme den nærmere, og i modsat Fald truet med Magtanvendelse.

De Efterretninger, vi have om Lhasa og om det af Agerdyrkere beboede Tibet, ere til Dato som Følge af Af-spærringssystemet meget sparsomme.

Ude omkring i det store, tørre, fattige tibetanske Højland, som ligger imellem c. 82° og 96° østl. Lgd. Grw. og 31° og 41° nordl. Br., hvor man kun træffer mindre Noma-delejre hist og her, og hvor man kan vandre Maaneder uden at træffe et menneskeligt Væsen, færdes evropæiske Karavaner af alle Arter ret uhindret. Men det agerdyrkende Tibet med Dalai Lama, de utallige Kløstre og deres ligesaa utallige Munke, der leve i Coelibat og betragte alt verdsligt Arbejde som en Nedværdigelse, ligger længere syd paa i Bramaputras Dal og paa de nærliggende Bjærgskraaninger fra Lhasa til Leh i Provinsen Ladak, og her er det, at Terrainet afspæres for Evro-pæerne. En Dagsrejse nord for Alpesen Tengri Nor (4609 Meter o. H.) blev Sven Hedin allerede standset af Tibetanerne.

Spørgsmaalet Lhasa er atter f. T. bleven aktuelt, idet to Forskere, som vel ikke ere Evro-pæere, men dog videnskabeligt uddannede Folk, i 1902 have besøgt Lhasa. Den

ene er Burjæten Zybikow, som er uddannet ved Universitetet i St. Petersburg, og som med Understøttelse af det k. russiske geogr. Selskab lykkelig har udført en Rejse til Lhasa i sin Egenskab af Buddhist, og som Følge af at han fuldstændig beherskede det tibetanske Sprog og var indø i alle de religiøse Spørgsmaal og Tibetanernes Sæder og Skikke. Fornylig har han i det k. geogr. Selskab i St. Petersburg holdt Foredrag om sin Rejse. Han oplyser bl. a., at der først i en Afstand af c. 100 Km. Nord for Lhasa findes agerdyrkende Befolkning. Lhasa selv ligger i en bred Dalsænkning, som gennemstrømmes af Tsantshu el. Sanpo, der efter at have gennembrudt Himalaya hedder Bramaputra. Lhasa ligger ved dens nordlige Tiløb, som hedder Uitschu. Hele Tibet tæller højst 3½ Million Indb., af hvilke c. 1 Mill. bebo Central-Tibet. De Indfødte kalde sig selv Ovo. Byen Lhasa tæller højst 10000 Indb., hvortil kommer en betydelig Tilstrømning af Landboere, Pilgrimme og Handlende. Den nuværende Dalai Lama er 27 Aar gammel.

Zybikows kartografiske Materiale skal ikke være betydeligt, men derimod bragte han en stor Samling af berømte Lamaers Værker fra de sidste 9 Aarh. til Asiatisk Museum i St. Petersburg. Disse bestaa i 319 Bind med 122,000 Blade, beskrevne med Afhandlinger om Filosofi, Astronomi, Historie og Geografi, ligesom han har berigtiget den før omtalte Byplan af Lhasa. Lhasa ligger paa c. 30° nordl. Br. og 91° østl. Lgd. i en Højde af c. 3630 Meter o. H.

Den anden Besøger af Lhasa var en buddhistisk Student fra Japan, som kom dertil for at studere Forskellen imellem det buddhistiske Ritual i Lhasa og Japan. Hans Navn forties af de indiske Blade, men det siges, at han vil give en Rejseberetning i det engelske Sprog. Disse to Rejsendes Beretninger ville formodentlig bidrage til at oplyse os om Forholdene i det aflukkede Land, om hvilket vi endnu vide saa lidt, og af det lidet turde sikkert en Del være urigtigt.

I Bulletin de la Société d'Etudes Coloniales for Oktbr.

1903 findes følgende interessante ethnografiske Notits om Lhasa.

Maskerne spille ved religiøse Ceremonier en stor Rolle. I de store Lamaklostre findes imellem de gejstlige en særlig Klasse, som beskæftige sig med Fabrikation af religiøse Genstande, Masker og andet, som bruges ved Gudstjenesten og religiøse Skuespil. Store Masker bæres foran selve Dalai Lama, naar denne paa Aarets sidste Dag begiver sig til den største religiøse Festlighed, som finder Sted i Lhasa.

Flere Dage før Festen ere alle Veje, som føre til Lhasa, overfyldte med Præster, Embedsmænd og Pilgrimme paa Yakokser, Kameler eller til Hest, som begive sig til den hellige Stad. Langvejs komme de fra Tibet, Mongoliet, Kina, Japan, Forindien og Ceylon.

Festlighederne finde Sted i fri Luft i det Indre af Dalai Lamas Palads paa Bjergtet Bodala el. Botala. Paladset ligger 500 Fod over Byen og bestaar af en Mængde firkantede Templer i hvilke Dalai Lama residerer, og hvori der foruden bor c. 5000 Personer, nemlig fornemmere Lamaer, højere Embedsmænd og Lærere. Der træffes store Forberedelser til disse Maske-Skuespil. Der bages Tusinder af smaa Kager, som uddeles til dem, der overvære Festen. Efter en Beskrivelse, givet af den lærde hindustanske Bramin Sarat Khandra Das, som i sin Egenskab af buddhistisk Munk har kunnet komme ind i Palæet paa Bodala og har været til Stede ved Festen, ere alle Ceremoniredskaber og Husredskaber prydede med Guld, Sølv og Ædelstene.

Skuespillet foregaar i Palæets firkantede Gaard og Aktørerne indtage Centrum. Dalai Lama sidder paa en op-
højet Trone omgivet af Præster og Dignitarier og bærer en kostbar Dragt med mange Farver. En Skare af de indladte Tilskuere se til fra de omliggende Temples Vinduer og Tage.

Skuespillet, som forestiller de vigtigste Phaser i Lamaismens Historie og dens Triumf over de andre Religioner, fremstiller realistisk de Dæmoner, som stadig forsøge at opsluge Menneskene, og som kun Lamaerne kunne befri dem for. Maskerne fremstille for Tilskuerne den ydre Habitus af disse Djævle, som ville hindre Tibetannerne i at komme frem ad Vejen til Himlen. Maskerne ere lavede af Pappmaché og bemalede med kinesiske Figurer, og Dæmonernes Dragt er af fint broderet Silke. En anden Scene forestiller Aarets Udgang og Dæmonernes Ud drivelse. Omtrent 300 Aktører medvirke i Skuespillet, hvis Orkester bestaar af Bækkener, Trommer og Fløjter.

Efter en Trompetfanfare, som melder Spillets Begyndelse, ser man de menneskefortærende Dæmoner komme ud fra et Telt med Menneske-Kranier paa Hovedet og store Ringe i Ørene. De gaa stolte omkring, hyle og udstøde uarticulerede Lyde under mægtige Masker. Derpaa viser der sig en anden Gruppe Aktører, som Dæmonerne straks kaste sig over, bide og maltraktere paa alle Maader.

Denne Akt er beregnet paa at vise, at alle de, der ikke lyde Lamaismens Love, komme i Helvede. Derefter viser Dæmonernes Konge sig med sine Følgesvende. Hans Maske forestiller et Tyrehoved med store Horn, og i Haanden holder han en Sabel. Efter Sagnet har han besejret alle onde Aander og Dæmoner, og jaget dem bort fra Tibet. En særlig Maske og Dans celebrerer denne lykkelige Begivenhed.

En Pantomime, som nu følger efter, forestiller Mordet paa Lamaismens store Fjende. Efter Sagnet fandtes i det 9. Aarh. en Billedstormer-Konge, som forfulgte Lamaerne, brændte deres Bøger og ødelagde Templerne. Han blev dræbt i det 3. Aar af sin Regering af en Danser, som han vilde tvinge til at vise sin Kunst. Hans Morder viser sig paa Scenen bærende en sort Hat, prydet med et omvendt Menneske-Kranie, og en Del andre maskerede Personer forestille Skeletter. Disse bære en Figur af Dejg, der skal fremstille denne Buddhismens svorne Fjende, og Dæmonernes Konge og hans Svende forfølge dem, medens Dansere med sorte Hatte danse om Billedet og kaste Spyd paa det. Dæmonerne flygte nu krybende bort og forsvinde.

Derefter komme c. 50 maskerede Mænd, klædte som unge Munke, ind paa Scenen og knæle ned foran en Lama, der er klædt i en hvid Dragt, og til Slut defilere alle Aktører, Dignitarier og Præster forbi Dalai Lama og hilse ham. Skuespillet varer en halv Dag.

Red.

Arkæologiske Undersøgelser paa Grønland. Kaptajn *Daniel Bruun*, der med offentlig Understøttelse i Aar har foretaget Undersøgelser af de gamle Nordboruiner i Grønland, vendte i Midten af August efter henvend fem Maaneders Fravær tilbage. For 9 Aar siden (1894) besøgte han første Gang Grønland (kfr. „Geogr. Tidsskrift“. 13. B. Side 37—43). Det var navnlig den saakaldte „Østerbygd“ i Julianehaabs Distrikter som den Gang var Genstand for hans Undersøgelser. Denne Gang blev Undersøgelserne af „Vesterbygden“ i Godthaabs Distriktet knyttet sammen med førstnævnte.

Paa Grund af Vejrliget kunde Kaptajnen først i Slutningen af Maj begynde i Godthaabs nærmeste Egn. I Juni berejste han sammen med Inspektør *Bendixen* tildels i Konebaad Dele af Godthaabs- og Ameralikfjorden, og det lykkedes dem at konstatere en Del hidtil ukendte eller kun løselig omtalte Ruingrupper, hvilke i Forbindelse med dem, som tidligere Forskere have fundet, nu bevirkte, at Antallet af Ruiner i Fjordene ved Godthaab løber op til imellem 60 og 70.

I „Vesterbygden“ var, efter gamle Beretninger, 90 Gaarde; man vil saaledes se, at den største Del af dem ere fundne i selve Godthaabseggen. De resterende maa søges i Fjordene Nord for Godthaab.

Der kan for „Vesterbygden“s Vedkommende ingen Tvivl være om, at Nordboerne ere blevne udryddede af nordfra kommende Eskimoer i Midten af det 15. Aarhundrede. De historiske Overleveringer stadfæste det, og eskimoiske Sagn fortælle om de sidste „Kablunakkers“ (d. Nordboers) Undergang i Ameralikfjorden. Her er af Grønlændere for nogle Aar siden et Sted fundet Nordbo-Kranier med isiddende Pilespidser af Sten, et Vidnesbyrd om de sidste Kampe. Navnlig i Ameralikfjorden findes mange Ruiner af temmelig store Nordbogaarde, paa hvis Hjemmemarker der endnu gror en frodig Vegetation, hvilken delvis dækker Husene. Mange Steder kunne disse dog skelnes, og man ser f. Eks. endnu Baase Stenene i Ko- og Hestestaldene samt Faare- og Gedefolde, medens Boligerne som oftest ere sammenstyrtede og overgroede, fordi de have været opførte væsentlig af Græstørv. Ameralikfjordens Bund hører til de bedste